

KALLIO-KUNINKALA

SIBELIUS-AKATEMIAN MUSIIKKIKESKUS

AINEELLISEN JA HENKISEN KULTTUURIN NOUSUKAUSI

Tuusula alkoi 1800-luvun lopulla erottua muista uusmaalaisista maaseutupitäjistä. Kun Venäjän keisarikunta tehosti Suomen etelärannikon puolustusta, syntyi kirkonkylän läheisyyteen Hyrylän varuskunta. Se tarjosi rakentajille runsaasti työpaikkoja, vilkastutti kaupankäyntiä ja sai aikaan muuttoliikettä Tuusulaan aina Venäjältä saakka, sitten kun Helsingin - Pietarin rata oli valmistunut 1870.

Maankäyttö ja elinkeinonharjoitus vapautuivat Suomessa 1879. Tuusulan tilalliset alkoivat myydä maataloustuotteiden ja puutavaran lisäksi tontteja, joille erityisesti Helsingissä asuvat virkamiehet ja liikemiehet rakensivat huviloitaan ja muuttivat vakinaisestikin asumaan.

1800-luvun lopulla suomenmielisissä taiteilijapiireissä syttyi kaipuu suomalaiselle maaseudulle. Helsinkiä lähinnä sijainnut suomenkielinen pitjä oli Tuusula. Maiseman kauneuden ja hyvien kulkuyhteyksien ansiosta Tuusulanjärven rannalle, Westermarkin suvun omistaman, Järvenpään kartanon mailla sijaitsevaan Vårbackan taloon muuttivat vuonna 1897 kirjailija Juhani Aho ja hänen taiteilijavaimonsa Venny Soldan-Brofeldt. Heitä seurasivat taidemaalarit Eero Järnefelt ja Pekka Halonen, pian myös säveltäjä Jean Sibelius perheineen.

Samaan aikaan runoilija J.H. Erkko asettui asumaan järven eteläpähän. Taiteilijakodit Pekka Halosen Halosenniemi, Eero Järnefeltin Suviranta ja J.H. Erkon Erkkola valmistuivat vuosina 1901 - 1902, Sibeliuksen Ainola 1904.

1800-luvun kuluessa, erityisesti sortovuosien paineessa suomalaisen sivistyneistön keskuudessa syttyi aate yhtenäistää kansa ja luoda suomalaiskansallinen identiteetti. Maata tuli siinä hengessä kehittää taloudellisesti ja henkisesti. Vuosisadan loppu oli monien yhteiskunnallisten liikkeiden perustamisen aikaa. Niihin kuuluivat kansanvalistustyö, nuoriso-, raittius- ja urheiluseurat, työväenliike ja naisasialiike.

KALLIO-KUNINKALAN TILA

Vuorineuvos K.A. Paloheimo osti Kallio-Kuninkalan tilan 1800-1900 lukujen vaihteessa ja ryhtyi veljensä maanviljelysneuvos, senaattori H.G. Paloheimon tapaan nykyaikaistamaan Kallio-Kuninkalan maanviljelystä ja karjanhoitoa. Hän haetutti Skotlannista Ayrshire -rotuista karjaa ja hankki hevosia ja lampaista. Hän kokeili myös villiriisin kasvattamista. Peltojen kasvukuntoa parannettiin seudun ensimmäisellä risumenetelmään perustuvalla salaojituksella.

Talon ympärille ja läheisille pelloille istutettiin suuri omenapuutarha, yli kaksi tuhatta puuta, joista muutamia ainutlaatuisia lajeja on vielä jäljellä Kuninkalan puutarhassa. K.A. Paloheimo piti huolta Tuusulanjärven kalakannan jatkuvasta vaalimisesta muun muassa istuttamalla sinne kuhaa ja suutaria.

Kallio-Kuninkalan tilan omistus siirtyi vuonna 1935 K.A. Paloheimon nuorimmalle pojalle Yrjö A. Paloheimolle, joka asui Yhdysvalloissa. Sodan jälkeen vuonna 1946 Yrjö Paloheimo perusti äitinsä nimeä kantavan Kerttu Paloheimo -orpokotisäätiön. Toiminnan tarkoituksena oli yhteistyössä Pelastakaa lapset -järjestön kanssa tarjota lähinnä sotaorvoille maatalousalan koulutusta sisäoppilaitoksessa. Poikien maatalous- ja puutarhakoulu aloitti toimintansa Kallio-Kuninkalassa vuonna 1947. Aloituvaiheessa koulun johtajana toimi K.A. Paloheimo. Oppilaat olivat 14 - 18-vuotiaita poikia. Vuoden kestävään ammattikoulutukseen sisältyi teoreettisia opintoja ja käytännön harjoittelua. Yrjö A. Paloheimo tuki toimintaa taloudellisesti ja toimitti Amerikasta koulun tarpeisiin koneita ja urheiluvarusteita. Koulu sai myös jonkin verran valtion rahoitusta. Opetustehtävissä oli kokeneita opettajia läheisestä Maatalousnormaalikoulusta, joka oli perustettu valtion omistukseen vuonna 1925 siirtyneen Järvenpään kartanon maille.

Maatalous- ja puutarhakoulu toimi Kallio-Kuninkalassa vuoteen 1965 saakka. Koulun kävi yhteensä 360 oppilasta. Pihapiirissä on Ristinummentien keskeltä nostettuun luonnonkiveen kiinnitettynä koulun muistolaatta.

Myöhemmin Kallio-Kuninkalan rakennukset olivat vuokrattuina Seurakuntaopistolle opetus- ja majoitustiloiksi, sen jälkeen päärakennuksessa toimi pitopalveluravintola. Muutamana kesänä 1970-luvun lopulla Art-Tuusulanjärvi -yhdistys järjesti taidetapahtuman, joka käsitti puistossa ja navetassa esillä olevia kymmenien taiteilijoiden töitä. Taidetapahtumaan liittyi myös musiikkiesityksiä. Vuodesta 1987 alkaen Kallio-Kuninkalassa on toiminut Sibelius-Akatemian kurssikeskus.

Järvenpääntien tuntumassa, vuonna 1918 Tuusulan Syvärannasta (nykyisin Lottamuseo) siirretty punainen huvila, Ala-Kuninkala, oli Paloheimojen yksityiskäytössä vuoteen 2000 saakka.

PALOHEIMOJEN PERHE

K.A. Paloheimosta (1862 - 1949) oli Kallio-Kuninkalan tilan hankkimisen aikoihin tullut Palovakuutusyhtiö Pohjolan ensimmäinen toimitusjohtaja. Brander-nimi muuttui Paloheimoksi suurena nimenmuuttopäivänä 12.5.1906, joka oli J.W. Snellmanin syntymän satavuotispäivä. Vakuutusyhtiö Pohjolan lisäksi hän oli mukana perustamassa muitakin suomenmielisiä vakuutusyhtiöitä, pankkeja ja teollisuuslaitoksia. Suomalaisen kauppaopetuksen aikaansaamiseksi oli perustettu komitea, ja sen työn tuloksena syntyi kannatusyhdistys. K.A. Paloheimolla oli tässä aktiivinen osuus, ja hanke johti 1898 Suomen Liikemiesten kauppaopiston ja siitä myöhemmin Helsingin kauppakorkeakoulun perustamiseen.

K.A. Paloheimo oli Tuusulan kansanopiston isähahmo ja Tuusulan työväenyhdistyksen tukija. Hänestä tuli monella tapaa suomalaiskansallisten taloudellisten pyrintöjen keskeinen henkilö ja eräänlainen kansallinen herättäjä talouselämän alalla. Hän oli myös Suomen Kansallisteatterin hallintoneuvoston jäsen.

K.A. Paloheimon aviopuoliso oli Gertrud Helena o.s. Hernberg (1862 - 1923) ja hän käytti nimeä Kerttu.

Kerttu Paloheimo oli toimelias ja sosiaalinen nainen sekä taiteellisesti poikkeuksellisen lahjakas. Elämäkatsomukseltaan Kerttu Paloheimo oli syvästi uskonnollinen. Erityisesti hän kantoi huolta orpolapsista ja edisti kansansivistystyötä tolstoilaisessa hengessä. Tuusulan asukkaiden käyttöön hän kokosi kirjalaatikoita kylän kiertäväksi kirjastoksi.

Perheen viisi poikaa Arvi, Veli, Paavo, Olli ja Yrjö syntyivät vuosina 1888 - 1899. Sukulaisuussiteet taiteilijayhteisöön syntyivät kolmen avioliiton kautta. Vanhin pojista Arvi Paloheimo meni naimisiin 1913 Sibeliuksen vanhimman tyttären Eva Sibeliuksen kanssa, Olli Paloheimo Eero Järnefeltin tyttären Leena Järnefeltin kanssa ja Paavo Paloheimo Pekka Halosen tyttären Anni Halosen kanssa.

Pojat toimivat isänsä, K.A. Paloheimon perustamien pankkien, teollisuuden ja liike-elämän johtotehtävissä. Työn ohella musiikki oli tärkeä harrastus kaikille ja erityisesti Veli Paloheimolle ja Paavo Paloheimolle. Pojista vanhin Arvi toimi myös valtiiovallan tehtävissä mm. Tarton rauhanneuvotteluissa ja Berliinissä luomassa sodanjälkeisiä kauppasuhteita.

Olli Paloheimo oli jääkärieversti toimien sodan loppuvaiheessa Itä-Karjalan sotilashallinnon komentajana. Sodan jälkeen hän oli H.G. Paloheimo Oy:n ja sen tytäryhtiöiden toimitusjohtaja ja myöhemmin vuorineuvos.

Nuorin veljeksistä, Yrjö A. Paloheimo oli Kallio-Kuninkalan isäntä isänsä jälkeen vuodesta 1935 alkaen aina kuolemaansa 1986 saakka. Hän lähti agronomin tutkinnon suorittuaan Yhdysvaltoihin vuonna 1926. Hän palasi välillä Suomeen, mutta muutti lopullisesti Yhdysvaltoihin 1933 työskennelläkseen Suomen pääkonsulinvirastossa New Yorkissa. Hän toimi 1939 - 1940 New Yorkin maailmannäyttelyn Suomen osaston komissaarina.

Toisen maailmansodan jälkeen Yrjö Paloheimo työskenteli Help Finland -organisaation kenttäsihteerinä. Hän solmi avioliiton Leonora o.s. Curtinin kanssa vuonna 1946 ja siirtyi Pasadenaan Kaliforniaan, jossa hän toimi vuosikymmeniä Suomen kunniavarakonsulina ja Finlandia Foundationin presidenttinä.

Yrjö ja Leonora Paloheimo omistautuivat suomalaisen kulttuurin, USA:n espanjalaispohjaisen siirtolaiskulttuurin ja USA:n intiaaniperinteiden vaalimiseen. Heidän Pasadenan kodistaan Kaliforniassa tuli myöhemmin taidemuseo. Sen pihapuisto sai nimen "Finlandia Gardens" ja saunarakennus "Finnish Folk Art Museum". Santa Féssa New Mexicossa sijaitsevalle maatilalleen he perustivat suuren kylämuseon ja kauppapaikan alkuasukkaiden käsitöiden markkinointia varten.

TAITEILIJAYHTEISÖN NAAPURINA

Paloheimon perhe oli alusta lähtien mukana Tuusulanjärven taiteilijayhteisön seuraelämässä. Yhdessä järjestettiin hyväntekeväisyysjuhlia, musiikki-iltoja, naamiaisia, rekiretkiä ja näyteltiin. Erityisesti Tuusulan kansanopiston hyväksi, koska sen talous oli vaikeuksissa ilman valtionapua. Kerttu Paloheimon kirjoittaman "Kuningas Salomon" -näytelmän esittämiseen otti osaa kylän

nuoret. Kesäaika oli alueen nuorison aktiivista huvikautta. Juhannuksena kokoonnuttiin rantakalliolle polttamaan kokkoa ja tanssimaan.

KALLIO-KUNINKALAN RAKENNUKSET

YLÄ-KUNINKALA

Nykyinen uusklassinen päärakennus, Ylä-Kuninkala, mainitaan valmistuneeksi 1924, mutta suullinen tieto kertoo, että laajennuksen vihkiäiset olisi pidetty jo 1922. Ylä-Kuninkala rakennettiin kalliolla sijainneen vanhan mökin päälle ja laajennuksen suunnitteli arkkitehti Palmqvist. Tämä massiivinen temppeleimäinen rakennus edustaa arkkitehtonisesti 1920-luvun uusklassismia. Päärakennus jouduttiin peruskorjaamaan uudelleen vuosina 1997 - 1998. Samalla nostettiin rakennuksen tasoa vastaamaan Sibelius-Akatemian erityisiä tarpeita. Rakennuksen peruskorjauksen suunnittelusta vastasi arkkitehti Harri Hietanen ja sisustussuunnittelusta Outi Lepäntalo. Päärakennuksen alakerran huone vasemmalle eteishallista on osittain sisustettu säveltäjäprofessori Selim Palmgrenin(1878 - 1951) ja hänen puolisonsa Minna Palmgrenin o.s. Talvik (1901 - 1983) Sibelius-Akatemialle testamenttaamalla esineistöllä.

ALA-KUNINKALA

Ala-Kuninkala siirrettiin 1918 Syvärannasta Arvi Paloheimon, K.A. Paloheimon vanhimman pojan, ja hänen nuorikkonsa Eva Sibeliuksen, Aino ja Jean Sibeliuksen vanhimman tyttären, kesäasunnoksi.

Myöhemmin huvila on ollut vuosikymmenten ajan Yrjö Paloheimon perheen kesäkotina Suomessa. Ala-Kuninkalan pihalla on arkkitehti Annikki Paasikiven suunnittelema kaivokatos. Rinteessä Ala-Kuninkalan ja päärakennuksen välissä on "Kullervon sotaanlähtö" -taos, kopio K.A. Paloheimon Tuusulan kansanopiston kattokoristeeksi lahjoittamasta viiristä. Alkuperäinen viiri poistettiin kansanopistolta korjausten yhteydessä.

Paloheimosuvun käytössä ollut Ala-Kuninkala tai Punainen huvila, kuten sitä myös kutsuttiin, päätettiin v. 2000 kunnostaa ja luovuttaa Sibelius-Akatemian käyttöön. Rakennus on alun perin Karjalankannakselta, josta se siirrettiin ensin Tuusulanjärven Syvärantaan (nykyinen Lottamuseo) useiden muiden kannakselta rautatien valmistumisen jälkeen alueelle siirrettyjen rakennusten tapaan. Venäjän vallankumouksen jälkeen huvila hankittiin Eva ja Arvi Paloheimon käyttöön Kuninkalaan. Talon nykyinen sisustus kertoo sukujen (Paloheimot, Sibeliukset, Järnefeltit ja Haloset) tarinaa Tuusulanjärvellä ja sen yhtenä teemana on kokoelma Kerttu Paloheimon maalauksia. Talon sisustussuunnitelman teki sisustusarkkitehti Outi Lepäntalo.

NAVETTA ja LEONORA-SALI

Kuninkalan navetta on tiettävästi rakennettu vuonna 1904 Yrjö Sadeniemen suunnitelman mukaan 32 lehmää ja viittä hevosta varten. Yläkerta oli heinälato. Navetassa on ollut karjaa vuoteen 1965 asti. Vuosina 1994 - 1995 navetta kunnostettiin, ja siihen rakennettiin monitoimitilat Sibelius-Akatemian käyttöön. Navetan yliset muutettiin korkeatasoiseksi äänitysstudioksi ja konserttisaliksi ja nimettiin säätien toisen perustajan mukaan Leonora -saliksi. Alakerrassa sijaitsevat navetan

rakenteet säilyttäen kunnostettu monitoimitila ja saunat. Huolellisesta suunnittelusta vastasi Paloheimo-suvun jäsen, sisustusarkkitehti Outi Lepäntalo. Projekti valmistui tammikuussa 1995 ja sen suunnittelija palkittiin ”Puupalkintojen” kunniamaininnalla vuonna 1996.

METSÄ-KUNINKALA

Kallio-Kuninkalan Riihenmäelle, vanhan riihen paikalle rakennetun Metsä-Kuninkalan suunnittelu aloitettiin vuonna 1998 ja rakennukset valmistuivat vuonna 2001. Ne rakennuttivat suvun jäsenet Lauri ja Annukka Paloheimo arkkitehti Tarja Petäjän piirustusten mukaan. Vuosien 2005 ja 2006 vaihteessa säätiö lunasti ja peruskorjasi rakennukset vastatakseen Sibelius-Akatemian lisääntyneeseen tilatarpeeseen. Myös muutostöiden suunnittelusta vastasi Tarja Petäjä.

MUUT RAKENNUKSET

Rannassa on vanha aitta, joka on välillä palvellut myös saunana, kunnes se vuonna 1995 palautettiin entiselleen aitaksi. Kauempana Puotinnokan niemessä on maatalouskoulun poikien rakentama ”uusi” rantasauna vuodelta 1952. Sauna peruskorjattiin opiskelijoiden käyttöön vuonna 2008.

Karl Nyberg (Kalle-Kuninkala) lienee alkuun asunut 1700-luvulta peräisin olevaa niin sanottua pehtorin taloa, ehkäpä juuri pehtorin ominaisuudessa tilan myynnin jälkeen.

Pihan luhtiaitta on 1780-luvulta. Muita vanhoja pihapiiriin kuuluneita hirsisiä ulkorakennuksia ovat vanha kanala ja perunakellari sekä Metsä-Kuninkalan kohdalla Ristinummentien varressa oleva vanha paja, joka on kunnostettu grillikatokseksi.

Lähde: Marja Kekäläisen toimittama Kallio-Kuninkalan historia